

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
кандидата економічних наук, доцента,
Петренко Ольги Павлівни
на дисертаційну роботу Когута Артура Леонідовича
на тему: «Інноваційне відновлення агропромислового сектору України на
засадах смарт-спеціалізації»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується масштабними структурними деформаціями, спричиненими повномасштабною війною, руйнуванням виробничої та логістичної інфраструктури, зниженням інвестиційної активності, втратою частини ресурсного потенціалу, розірванням ланцюгів постачання та загостренням кадрового дефіциту. Особливо відчутними ці процеси є для агропромислового сектору, який відіграє стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки, формуванні експортного потенціалу, зайнятості населення та соціально-економічного розвитку регіонів України. Водночас, його відновлення не може обмежуватися простим відтворенням довоєнної моделі функціонування, оскільки така модель значною мірою ґрунтувалася на сировинній спеціалізації, недостатньому рівні технологічності, низькій інноваційній активності та значній залежності від зовнішніх ринків і логістичних маршрутів.

Необхідність переходу до нової моделі розвитку агропромислового сектору посилюється під впливом глобальних викликів, серед яких кліматичні зміни, деградація земельних і водних ресурсів, посилення вимог до екологічності виробництва, цифровізація економічних процесів, трансформація світових продовольчих ринків та зростання принципів сталого розвитку. За таких умов відновлення агропромислового сектору має поєднувати економічну модернізацію, технологічне оновлення, екологізацію виробництва, розвиток людського капіталу та підвищення інституційної спроможності регіонів.

Перспективним підходом до вирішення зазначених проблем є смарт-спеціалізація, яка передбачає концентрацію ресурсів на тих видах економічної діяльності та інноваційним напрямках, що відповідають унікальним конкурентним перевагам регіонів. Її застосування створює передумови для формування регіональних агроінноваційних екосистем, посилення взаємодії між бізнесом, науковими та освітніми установами, органами влади, закладами освіти та громадськими організаціями, а також для активізації процесу підприємницького відкриття. У контексті агропромислового сектору смарт-

спеціалізація дає змогу визначити найбільш перспективні напрями інноваційного розвитку, пов'язані з точним землеробством, біотехнологіями, цифровими платформами, автоматизацією виробництва, переробкою сільськогосподарської продукції, розвитком біоекономіки, циркулярних моделей і відновлювальної енергетики. У зв'язку з цим розроблення теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо інноваційного відновлення агропромислового сектору України на засадах смарт-спеціалізації є своєчасним, науково-обґрунтованим і має важливе значення для забезпечення сталого економічного розвитку держави та її євроінтеграції.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження Когута А. Л. виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну за темами: «Домінанти інноваційного розвитку бізнесу в умовах смартекономіки» (номер державної реєстрації 0124U004191), у межах якої автором досліджено особливості побудови смарт-спеціалізаційної моделі інноваційного відновлення агропромислового сектору України в умовах післявоєнної трансформації; «Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку в постпандемічному суспільстві» (номер державної реєстрації 0121U114581), у межах якої автором обґрунтовано напрями регіональної смарт-спеціалізації агропромислового сектору в контексті стратегічного векторування та структурної трансформації України. Також автор приймав участь у розробці програми розвитку Коростенської територіальної громади Житомирської області м. Києва (грудень 2023 р.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертаційна робота, її зміст та структура викладення основних наукових положень свідчать про високий науковий рівень, відрізняється логічною цілісністю, методологічною послідовністю та завершеністю, а її результати забезпечують розв'язання актуального наукового завдання, що має теоретичне і практичне значення.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій Когута А. Л. підтверджується потужним комплексом фундаментальних положень загальноекономічних теорій, загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, потужною інформаційною базою. Отримані результати дисертаційного дослідження підтверджуються також позитивною оцінкою їх у процесі апробації на міжнародних та всеукраїнських науково-

практичних конференціях та публікаціями у фахових наукових виданнях України.

Сформульовані наукові положення, висновки і рекомендації Когутом А. Л. є достатньо обґрунтованими та реалістичними, наукові пропозиції є вагомими, а їх достовірність не викликає сумнівів, що підтверджується вірною логікою, структурою та змістом дисертації. Визначення мети дисертаційної роботи Когута А. Л. та поетапне вирішення сформульованих завдань дали змогу авторові отримати нові наукові результати, що свідчать про досягнення поставленої мети дослідження та про наявність предмету для публічного захисту дисертації.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Структура дисертаційної роботи відзначається логічною чіткістю, послідовністю та структурованістю, що відповідає вимогам до характеру та змісту подібних наукових досліджень. Представлені та винесені на захист наукові положення належно обґрунтовані, а достовірність розроблених теоретичних та науково-практичних положень дисертації підтверджена їхнім впровадженням в практичну діяльність.

Дисертаційна робота Когута А. Л. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 301 сторінку, з них основного тексту – 250 сторінок. Матеріали дисертації містять 57 таблиць, 20 рисунків та 13 формул. Список використаних джерел налічує 299 найменувань розміщених на 33 сторінках, додатки – на 45 сторінках.

У дисертаційній роботі поглиблено теоретико-методичні засади та розроблено практичні рекомендації щодо інноваційного відновлення агропромислового сектору України на засадах смарт-спеціалізації, спрямованих на активізацію регіонального потенціалу, формування інноваційних екосистем, підвищення конкурентоспроможності агропромислового виробництва та забезпечення сталого регіонального розвитку в умовах післявоєнної трансформації економіки України.

Розглядаючи теоретичний концепт інноваційного відновлення агропромислового сектору України, автор доводить, що подальший розвиток економіки України не можливий без інноваційного відновлення агропромислового сектору, як базового драйверу національної економіки.

Автором запропоновано авторське трактування поняття «смарт-спеціалізація», як інструмент структурної модернізації регіональної економіки на основі інновацій, цифрових технологій та локальних конкурентних переваг, який поєднує інструменти стратегічного планування, регіонального управління,

цифрових платформ, кластеризації та інноваційного партнерства, що забезпечує формування конкурентоспроможної моделі післявоєнної трансформації агропромислового сектору та узагальнено наукові підходи до розуміння її сутності.

Автором досліджено регуляторні механізми інноваційного відновлення та смарт-спеціалізації агропромислового сектору України, через систему законів, стратегічних документів і підзаконних актів, що регулюють інноваційну діяльність, розвиток науки, регіональну політику та модернізацію агропромислового сектору, що створює стратегічні передумови для впровадження смарт-спеціалізації та інноваційного відновлення агропромислового сектору України.

В результаті сформованої розширеної класифікації зовнішніх чинників впливу на інноваційне відновлення агропромислового сектору України, автором визначено основні передумови, що впливають на впровадження смарт-спеціалізації, які досліджені на макро- та мікро- рівнях. Автором запропоновано науково-практичні підходи до оцінювання стратегічних можливостей регіонів України щодо інноваційного відновлення агропромислового сектору, які доповнено використанням інструментарію SWOT-аналізу в контексті смарт-спеціалізації, що дало змогу визначити макро- та мікро-чинники, сильні сторони, структурні обмеження та загрози, а також перспективні напрями розвитку регіональних агроєкосистем з урахуванням природно-ресурсного, логістичного людського та інноваційного потенціалів регіонів.

Заслуговує на увагу запропонована автором концепція формування архітектури смарт-спеціалізаційного забезпечення інноваційного відновлення агропромислового сектору України, що розроблена на основі формування регіональної стратегії смарт-спеціалізації і передбачає перехід до побудови багаторівневої інтегрованої екосистеми, яка базується на поєднанні смарт-технологій, цифрових платформ, міжсекторальної взаємодії та інтегрує державні стратегічні орієнтири, регіональні конкурентні переваги, а також забезпечує системність, узгодженість і адаптивність стратегічного управління регіональним розвитком.

Розроблена та запропонована в роботі смарт-спеціалізаційна модель інноваційного відновлення агропромислового сектору інтегрує стратегічні пріоритети державної аграрної політики, регіональні конкурентні переваги та особливості агроєкосистеми, інноваційну інфраструктуру, людський капітал та механізми міжсекторальної взаємодії, що дозволяє забезпечити збалансований смартспеціалізаційний розвиток регіонів, мобілізацію внутрішнього потенціалу

територій та формування нових драйверів економічного зростання в умовах післявоєнного відновлення та глобальних трансформацій.

Практичну цінність в дисертаційній роботі становлять розроблений методичний підхід до оцінювання потенціалу смарт-спеціалізації агропромислового сектору регіонів України, який базується на розрахунку інтегрального показника потенціалу смартспеціалізації через поєднання економіко-інноваційної, інституційно-управлінської, соціально-кадрової, екологічно-ресурсної складових та методичний інструментарій оцінювання трансформаційних процесів агропромислового сектору України в контексті смарт-спеціалізаційного розвитку, який базується на комплексному поєднанні структурно-динамічного, інноваційного, цифрового та регіонально-просторового аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації Когута А. Л. та їх достовірність забезпечується вагомою джерельною базою, достатньо широким спектром використаних наукових методів, здатністю автора до критичного аналізу та узагальнень. Отримані в процесі дослідження наукові результати в сукупності дозволили розв'язати важливе наукове завдання, яке полягає в поглибленні теоретико-методичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо інноваційного відновлення агропромислового сектору України на засадах смарт-спеціалізації.

Найбільш суттєвими результатами, які розкривають наукову новизну дисертації, є:

уперше:

- розроблено смарт-спеціалізаційну модель інноваційного відновлення агропромислового сектору, яка інтегрує стратегічні пріоритети державної аграрної політики, регіональні конкурентні переваги та особливості агроєкосистеми, інноваційну інфраструктуру, людський капітал та механізми міжсекторальної взаємодії, що дозволяє забезпечити збалансований смартспеціалізаційний розвиток регіонів, мобілізацію внутрішнього потенціалу територій та формування нових драйверів економічного зростання в умовах післявоєнного відновлення та глобальних трансформацій;

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат дослідження шляхом уточнення сутності поняття смарт-спеціалізація агропромислового сектору, яке, на відміну від існуючих підходів, розглядається як інструмент структурної модернізації регіональної економіки на основі інновацій, цифрових технологій та локальних

конкурентних переваг, який поєднує інструменти стратегічного планування, регіонального управління, цифрових платформ, кластеризації та інноваційного партнерства, що забезпечує формування конкурентоспроможної моделі післявоєнної трансформації агропромислового сектору;

- концепцію формування архітектури смарт-спеціалізаційного забезпечення інноваційного відновлення агропромислового сектору України, яка на відміну від існуючих підходів, базується на формуванні регіональної стратегії смарт-спеціалізації і передбачає перехід до багаторівневої інтегрованої екосистеми, що базується на поєднанні смарт-технологій, цифрових платформ, міжсекторальної взаємодії та інтегрує державні стратегічні орієнтири, регіональні конкурентні переваги, а також забезпечує системність, узгодженість і адаптивність стратегічного управління регіональним розвитком, що створює нові точки економічного зростання, нарощення потенціалу та підвищення конкурентоспроможності регіонів в умовах післявоєнного відновлення;

- методичний підхід до оцінювання потенціалу смарт-спеціалізації агропромислового сектору регіонів України, який, на відміну від існуючих, базується на розрахунку інтегрального показника потенціалу смартспеціалізації через поєднання економіко-інноваційної, інституційно-управлінської, соціально-кадрової, екологічно-ресурсної складових, що дозволяє здійснювати оцінку стану та рівня готовності регіонів до інноваційного відновлення агропромислового сектору;

- методичний інструментарій оцінювання трансформаційних процесів агропромислового сектору України в контексті смарт-спеціалізаційного розвитку, який, на відміну від існуючих, базується на комплексному поєднанні структурно-динамічного, інноваційного, цифрового та регіонально-просторового аналізу, що дозволяє визначати стратегічні пріоритети смартспеціалізації регіонів, підвищити обґрунтованість стратегічного управління розвитком агропромислового сектору в умовах глобальних та воєнних викликів;

набули подальшого розвитку:

- концептуальний підхід до інноваційного відновлення агропромислового сектору України, який, на відміну від існуючих, базується на поєднанні смарт-спеціалізації, цифровізації, ESG-підходів, кліматично адаптивних технологій та міжсекторальної взаємодії, що дозволяє забезпечити структурну модернізацію агропромислового сектору в умовах післявоєнної трансформації;

- підходи до інституційного забезпечення впровадження смартспеціалізації в агропромисловому секторі шляхом обґрунтування ролі

координаційних механізмів взаємодії між державними органами влади, регіональними громадами, бізнесом, науковими установами, які на відміну від існуючих, передбачають інтеграцію державних стратегій інноваційного розвитку, регіональних стратегій смарт-спеціалізації, цифровізації та євроінтеграційних інструментів, що забезпечує формування єдиної системи багаторівневого державного регулювання переходу до регіональної смартспеціалізації в агропромисловому секторі України;

- науково-практичні підходи до оцінювання стратегічних можливостей регіонів України щодо інноваційного відновлення агропромислового сектору, які на відміну від існуючих, доповнено використанням інструментарію SWOT-аналізу в контексті смарт-спеціалізації, що дало змогу визначити макро- та мікро-чинники, сильні сторони, структурні обмеження та загрози, а також перспективні напрями розвитку регіональних агроєкосистем з урахуванням природно-ресурсного, логістичного людського та інноваційного потенціалів регіонів;

- науково-методичні підходи до стратегічного забезпечення інноваційного відновлення агропромислового сектору України на засадах регіональної смарт-спеціалізації, які на відміну від існуючих, базуються на розширенні інструментарію адаптації міжнародних практик агротехнологічної модернізації, цифровізації, кластеризації, інтеграції науки, бізнесу та держави, що сприяє підвищенню інноваційної спроможності регіонів, зміцненню продовольчої безпеки та інтеграції агропромислового сектору до європейського економічного простору.

Практичне значення результатів дослідження.

Результати дисертаційного дослідження Когута А. Л. у повній мірі узагальнюють отримані автором найбільш значущі наукові положення. Практичне значення здобутих результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації теоретико-методичні підходи, отримані теоретичні висновки і практичні рекомендації доведено до рівня конкретних пропозицій щодо її впровадження на регіональному рівні для забезпечення інноваційного відновлення та смарт-спеціалізації агропромислового сектору України.

Підтвердженням прикладної значимості рекомендацій автора є впровадження основних результатів досліджень у практичну діяльність підприємств: ТОВ «Щедра Нива», які сприятимуть зростанню інноваційного потенціалу підприємства (Довідка від 15.05.2026 р.); Комунальне підприємство «Агенція просторового розвитку» Вінницької міської ради, що впроваджені при формуванні напрямів територіального розвитку (Довідка від 15.05.2026 р.). А також на регіональному рівні – ТОВ «Науковий парк Державного університету

«Житомирська політехніка» для підвищення ефективності стратегічного планування, регіонального розвитку агропромислового сектору, оптимізації використання агроресурсного потенціалу Житомирської області та активізації впровадження інноваційних технологій у сільськогосподарське виробництво (Довідка №014 від 13.05.2026 р.); Міністерство освіти і науки України, Директорат інновацій та зв'язків науки з реальним сектором економіки, що забезпечить на регіональному рівні створення умов для інновацій та практичного застосування агропродовольчих технологій (Довідка МОН № 25/51-26 від 20.05.2026 р.). Також результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Київського національного університету технологій та дизайну при викладанні дисциплін «Економіка і організація інноваційної діяльності» та «Смартекономіка» для освітньої програми «Смартекономіка» спеціальності 051 Економіка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Довідка №02-78/801 від 23.04.2026 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

За результатами дослідження опубліковано 21 наукова праця, з них: 6 статей – у фахових періодичних виданнях України, 1 стаття – у закордонних періодичних виданнях, що відносяться до науково-метричної бази Web of Science, 1 розділ у колективній монографії; 13 публікацій – у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій – 5,96 друк. арк., з яких автору належить 4,83 друк. арк.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дотримання норм академічної доброчесності.

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Когут А. Л. дотримувався академічної доброчесності та норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Ознайомившись з результатами дисертаційного дослідження Когута А. Л., та оцінивши роботу позитивно, слід також наголосити на певних дискусійних моментах:

1. Автором проведене дослідження чинників макро- середовища, що впливають на інноваційне відновлення агропромислового сектору України в контексті економічних, політико-правових, техніко-технологічних, соціально-демографічних та екологічних чинників (стор. 75). Доцільним було б окремо розглянути вплив смарт-спеціалізаційних чинників, як ключових чинників, що впливають на рівень інноваційного відновлення агропромислового сектору України.

2. В табл. 2.29 стор. 133 наведена сформована автором матриця конкурентних переваг регіонів України на основі показників смарт-спеціалізації, а також ключові конкурентні групи регіонів (табл. 2.30). Автору доцільно було б поглибити та завершити дослідження побудовою карти конкурентних груп регіонів, що підвищило б репрезентативність дослідження.

3. В п.2.3 (стор. 136) автором проведено аналіз зарубіжного досвіду реалізації заходів зі смарт-спеціалізації агропромислового сектору на прикладі провідних країн світу (Іспанія, Польща, Фінляндія, США, Німеччина, Нідерланди, Італія) та сформовано порівняльну таблицю. Автору доцільно було б завершити дослідження виокремленням унікальних конкурентних переваг з впровадження смарт-спеціалізації в агропромисловому секторі кожної країни та порівняти з можливостями їх впровадження в агропромисловому секторі України.

4. На стор. 175 автором розроблено смарт-спеціалізаційну модель інноваційного відновлення агропромислового сектору України на основі інструментарію регіонального розвитку, однією зі складових якої є цифровізація агропромислового сектору, яка спрямована на забезпечення впровадження технологій точного землеробства, аграрних платформ, великих даних, штучного інтелекту та автоматизованих систем управління сільськогосподарським виробництвом. Однак, в роботі не конкретизовано вплив кіберзагроз при впровадженні смарт-спеціалізації в агропромисловому секторі.

5. В п.3.3. автором запропоновано методику оцінки потенціалу смарт-спеціалізації регіонів України, яка застосована на прикладі регіонів, що обрали сільське господарство, як пріоритетний напрям смарт-спеціалізації. Проте автор не досить ґрунтовно описав який конкретний науковий результат буде отримано в результаті реалізації цієї методики.

Проте, наведені зауваження у більшості носять суто дискусійно-

рекомендаційний характер та не знижують загальної теоретичної і практичної цінності і позитивної оцінки роботи Когута А. Л. Дисертаційна робота характеризується логічністю та послідовністю викладення матеріалу, містить методологічні положення, практичну цінність та науково обґрунтовані теоретичні результати.

Загальні висновки та оцінка дисертації.

Дисертаційна робота Когута Артура Леонідовича на тему «Інноваційне відновлення агропромислового сектору України на засадах смарт-спеціалізації» є авторським науковим дослідженням, яке виконано на актуальну тему на високому теоретико-методичному рівні. Робота є завершеним науковим дослідженням, в якому автор запропонував вирішення важливого наукового завдання, щодо поглиблення теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо інноваційного відновлення агропромислового сектору України на засадах смарт-спеціалізації. Рівень володіння методами наукового дослідження переконливо демонструють високий кваліфікаційний рівень здобувача і відповідну якість проведеного ним дослідження.

Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 051 «Економіка».

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Когут Артур Леонідович – автор дисертаційної роботи на тему «Інноваційне відновлення агропромислового сектору України на засадах смарт-спеціалізації» заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії та
економіки підприємства

Одеського державного аграрного університету

Ольга ПЕТРЕНКО

*Згідно Ольги Петренко засвідчує
ст. інспектор з кадрів Ген М. Яковлева*

